

מתוך שמפר למתענה (נדריים פב)

גליון 366

בדף פב: אמר רב יהודה אמר שמואל נדרה משתי ככרות, באחת מתענה ובאחת אין מתענה, מתוך שהוא מפר למתענה מפר לשאינו מתענה. ורב אסי אמר ר' יוחנן מפר למתענה ואין מפר לשאינו מתענה.

ופירש הר"ן נדרה משתי ככרות כגון דאמרה שתי ככרות אלו עלי. בנדר אחד אסרה עליה שתי ככרות, באחת יש עינוי נפש לא לאכול אותה ובשניה לא. וסבר שמואל דמפר לשאינו מתענה בגררא דמתענה.

וביאר הר"ן דיסוד המחלוקת בסוגיין תלוי בסוגיא לקמן בדף פז. ששם מבואר בנדרה מן התאנים ומן הענבים, שצריך להפר כל הנדר, אחרת אינו מופר כלל. ודין זה נלמד מהפסוק יפרנו, דבעינן שיפר כולו. ושמואל ס"ל דהיות וא"א להפר לחצאין, בהכרח מפר כל הנדר, גם החלק שאין בו עינוי נפש, דאי אמרת לא מצי מפר, נמצא שאף הפרתו למתענה אינו כלום, וכיון דרחמנא יהיב ליה רשותא להפר נדריים שיש בהם עינוי נפש, בהכרח כל הנדר מופר. ור' יוחנן סבר דנהי דיפרנו אמר רחמנא, דמשמע כוליה ולא פלגיה, היינו לומר שצריך להפר כל הנדר שהוא יכול להפר, דיפרנו דקרא אעינוי נפש קאי. ולכן מפר רק למתענה.

והקשה הר"ן דלפי שמואל דמפר כל הנדר איך תנינן לקמן (דף צ) נטולה אני מן היהודים יפר חלקו ותהא משמשותו, ותהא נטולה מן היהודים, דמפר רק חלקו, הרי כתוב יפרנו, ונימא דמתוך שמפר חלקו מפר נמי חלק היהודים. ותירץ דיפרנו נאמר רק בעינוי נפש (לשון הפסוק הוא כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו) אבל בדברים שבינו לבינה לא נאמר. וביאר טעם הדבר, דעינוי נפש הוי משום קפידא דידה, ולכן אינו בדין שיפר לחצאין כי עדיין מעונה אבל בבינה לבינה משום קפידא דבעל הוא, הילכך במאי דקפיד מפר, ובמאי דלא קפיד, לא.

נמצא דנחלקו שמואל וריו"ח בגדר הדין של יפרנו, דבעינן שיפר כולו, האם הגדר הוא שיפר כל הנדר ממש או שיפר כל מה שיכול להפר. והכל נלמד מהפסוק יפרנו.

אמנם הרא"ש לא הזכיר את הפסוק יפרנו אלא כתב דלשמואל מפר דכיון דנדר אחד הוא ואית ביה קצת עינוי אף בשני, מפר אף לשני, עכ"ל. היות והכל נדר אחד מפר הכל. אבל הרא"ש הוסיף דגם הלחם השני יש בו קצת עינוי (דגם הוא בר אכילה, ומי שאין לו לחם אחר יאכלנו), ומשמע דבא לבאר דלא די דהוי נדר אחד אלא צריך שייחשב כל הנדר עינוי נפש. ולכן הוסיף שהיות וגם בשני יש קצת עינוי נפש, למרות שלא היה יכול להפר אותו בפני עצמו, אבל בצירוף החלק שיש בו עינוי נפש נחשב כל הנדר נדר שיש בו עינוי נפש, ולכן מצי מפר כולו. וברא"ש משמע דהוי סברא גרידא מדלא הביא דרשה כלל.

בהמשך דבריו העיר הרא"ש כמו שהקשה הר"ן, והא דאמרינן בנטולה אני מן היהודים דמפר דוקא חלקו ולא אמרינן מתוך שמפר חלקו מפר גם לאחרים, בין איש לאשתו כתיב, דגזירת הכתוב הוא דוקא בינו לבינה הוא מפר ולא בינה לבין אחרים.

ולכאורה משמע דהיה קשה לו לפי סברתו, שכל הנדר יופר, דהא הכל נדר אחד. ותירץ דבנדריים שבינו לבינה יש גזיה"כ שרק חלקו מפר (ודלא כר"ן שלמד הדין הפרה מיפרנו ולכן תירץ דבבינו לבינה הוא לא כתוב). ואפשר לומר שאין כוונתו דהוי גזיה"כ בלי טעם אלא דבעינוי נפש עד כמה שיש קצת עינוי נפש בחלק מהנדר די משום כך להפר כל הנדר בתורת עינוי נפש אבל לגבי בינו לבינה צ"ל ממש בינו לבינה ולכן לא שייך לצרף עוד חלקים מהנדר כשאינם ממש בינו לבינה.

אח"כ הקשה הרא"ש מהא דמבואר לקמן הפר לתאנים אינו מופר עד שיפר לענבים. ותירץ דהתם מיירי כגון שפירש הפרה לתאנים אבל הכא מיירי שהפר סתם, עכ"ל. גם הרא"ש למד דבעינן שיפר כל הנדר ולכן באופן שאמר בפירוש שמפר רק חלק, אינו מופר כלל. ובסוגיין נתחדש שכשהפר סתם, ההפרה מועילה לכל הנדר, גם לחלק שאינו כ"כ עינוי נפש.

בחי' הריטב"א כתב פירוש אחר בגמ', דלא איירי שנדרה משתי ככרות יחד אלא אפי' זה אחר זה, וס"ל לשמואל שמתוך שהוא מפר למתענה, מפר גם לשאינה מתענה. וביאר דמתוך שזיכתו תורה להפר בזו, נתנה לו זכות להפר בזו כיון שיש בה עינוי נפש לאחרים, הילכך מפר לאיזה מהן שירצה או לשניהן אפי' בזה אחר זה.

הוסיף הריטב"א שגם בלחם השני יש עינוי נפש לאחרים רק שאצלה אינו עינוי נפש כי הוא שנוי לה. ובגלל מתוך יכול להפר אפי' ללחם השני לבד. ואין זה מטעם שהכל נדר אחד או הפרה אחת אלא מתוך שיש לו כח להפר, מפר כל דבר שיש בו שייכות לעינוי נפש (אפי' אם זה רק לאחרים). וצ"ב מה זה המתוך שנותן לו כח להפר. גם בשטמ"ק כתב כן רנב"י דהתורה זיכתה לו להפר לה, אז מצי מפר גם לשאינה מתענה. ועוד כתב הריטב"א ד"מ שנדרה משתיהן כאחת (כר"ן ורא"ש), וקאמר שמואל דכיון דחד נדרא הוי, מיגו דמהניא הפרה להא מהניא להא.

לפי הפשט הראשון בריטב"א, כשיש לבעל כח להפר, יכול להפר גם דבר שאינו עינוי נפש בשבילה ואפי' שאינם נדר אחד. ולפי הפשט השני מיגו דמפר להא מפר לה הכל כי הכל נדר אחד, וכעין סברת הרא"ש אבל לא הוסיף דבלחם השני יש גם עינוי נפש כפי שכתב הרא"ש.

בתוך דבריו כתב הריטב"א ולא שתועיל הפרה של זו לזו. והיינו דאין כאן דין של נדר שהותר מקצתו הותר כולו אלא יש לו כח להפר הכל. וכן כתב הרא"ש להדיא שבלא הפרה אין החלק השני של הנדר מופר, דלא שייך נדר שהותר מקצתו הותר כולו אלא בהיתר חכם משום דנעשה הנדר טעות מעיקרו, הותר כל הנדר, שלא היה דעתו אלא שיהא כל הנדר קיים אבל הפרת הבעל שהיא מכאן ולהבא, מה שהותר הותר, והשאר עומד באיסורו. וכן כתב הר"ן בדף כז דבהפרת בעל דקיי"ל דבעל מיגז גיז אין דין של נדר שהותר מקצתו הותר כולו.

אמנם בשטמ"ק כתב שכשם ששנינו לעיל בארבעה נדרים (פרק שלישי) שנדר שבטל מקצתו בטל כולו, כך נדר שהופר מקצתו הופר כולו, דמסקינן בנזיר וכו' בעל מיעקר עקר הנדר מעיקרו כמו חכם, הילכך מאותה סברא שמבטלין כולו מבטלין במקצתו גבי חכם, מבטלינן נמי גבי בעל. וריו"ח אמר וכו' דאע"ג דבעל מיעקר עקר שאני התם גבי בעל שכיון שתלה הכתוב היתר בלענות נפש, מיעט שלא לענות נפש. ואע"ג דמסברא היה לנו לבטלו, הא אתא קרא ומעטיה.

למד השיטה שלשמואל בעל מיעקר עקר ולכן ברגע שהפר מקצתו הופר כולו גם בלי שיפר לשאינו מתענה. וכתב דריו"ח ס"ל דלמרות דבעל מיעקר עקר גזיה"כ היא שהחלק שאין בו עינוי נפש אינו מופר. בפירוש המיוחס לרש"י כתב מפר נמי לשאין מתענה, דבאותה הפרה שהפר למתענה עלתה הפרה נמי לאותה שאינה מתענה ומותרת בשניהן הואיל ונדרה ביחד. ובשיטת ריו"ח הקשה הא קיי"ל נדר שהותר מקצתו הותר כולו. הני מילי בהפרת חכם דעדיפא אבל בהפרת בעל לא אמרינן הכי. והיינו כי בעל מיגז גיז. וצ"ב בדבריו בביאור שיטת שמואל אם כוונתו דס"ל דבעל מיעקר עקר, דלשון המפרש היא שאותה הפרה עלתה גם לשניה משמע שגם בלי שהפר לשניה היא מותרת כי נדר שהותר מקצתו הותר כולו וא"כ יוצא שבזה גופא נחלקו שמואל וריו"ח אי בעל מיגז גיז או מיעקר עקר. אבל לא משמע כן דהא הזכיר נדר שהותר מקצתו רק בדברי ריו"ח, וצ"ע.

ובקרבן אורה (בדף עט) כתב לחדש דגם לצד דבעל מיעקר עקר היינו רק בנדרי עינוי נפש ולא בנדריים שבינו לבינה דהא בבינו לבינה גם לאחר שהפר קיים הנדר כלפי אחרים. ולפי"ז מובן שבנטולה אני מן היהודים לא אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו אפי' למ"ד דבעל מיעקר עקר מדהוי רק בינו לבינה. נמצינו למדים דבשיטת שמואל נחלקו הראשונים. לר"ן מפר הכל מחמת הפסוק יפרנו שמחייב שיפר כל הנדר. לרא"ש מסברא מפר הכל מדהוי נדר אחד ויש גם בכך השני קצת עינוי נפש. לריטב"א (בפירושו הראשון) כשיש לבעל כח הפרה יכול להפר הכל גם אם זה לא אותו הנדר. ולשטמ"ק הוי מודר מדין נדר שהותר מקצתו הותר כולו.